

INVESTICIJE U MLEKARSTVU

Pitanje ekonomske opravdanosti ulaganja novih investicija ne postavlja se samo u mlekarstvu. Ono je problem za čitavu industrijsku preradu poljoprivrednih proizvoda. Zbog toga i dobija svoju akutnu formu, koja traži hitno rešenje. To se može zapaziti iz diskusije i primedaba u nacrtu društvenog plana za 1955. god.

Stoga se pri odlučivanju za ovaj ili onaj tip mlekare, za veći ili manji kapacitet pogona, mora poći baš od analize ovog pitanja. No i kad se dođe do zaključka, da su izvesna investiranja sumnjiva, gleda se na žalost po svaku cenu da se dokaže pred Narodnom bankom opravdanost potraživanja, bilo što je investicija već u toku, što je samo investiranje povezano sa planovima izgradnje drugih objekata ili naprosto zato, što postoji potreba i uverenje investitora, da će mlekara biti rentabilna. Naročito se pritom proizvoljno kalkulišu otkupne cene mleku, koje su slabo evidentirane i koje su manje više nepoznate u mnogim područjima, gde bi se gradili novi pogoni.

Tako postoje izvesna područja, gde nema nikakve tradicije o prometu mleka preko tržišta i gde je vrlo teško odrediti makar i orijentacionu otkupnu cenu mleku, po kojoj će se mleko moći otkupljivati. Međutim to je osnovno, od čega se polazi kod analize opravdanosti novih investicija.

No, svakako osnovna podozrivost i sumnjiva rentabilnost u mlekarstvu, zasad proizlazi kao rezultat izvesne neusklađenosti pojedinih instrumenata. Ovde se pre svega misli na nedovoljnu usklađenost između amortizacije i otplate pripelih anuiteta na pozajmljeni investicioni kredit.

Prema postojećem sistemu kreditiranja investicija na korišćeni kredit mora se plaćati kamata i odgovarati svim društvenim obavezama na pozajmljena sredstva. Prema tome, novi pogoni su dužni da izdvajaju deo novostvorene vrednosti za amortizaciju, kako bi preko amortizacije obezbedili sopstvena sredstva, za obnovu već iskorišćenog osnovnog sredstva i u određenom roku isplate osnovna sredstva.

Na osnovu toga postavlja se pitanje: da li bi godišnjim otpisima trebalo obezbediti obnovu dotičnog osnovnog sredstva za sve investicije imajući pritom u vidu i činjenicu, da su to pozajmljena investiciona sredstva. Svakako se ovde ne misli, da bi nove pogone trebalo sasvim osloboditi amortizacije na osnovna sredstva, koja su nabavljena putem investicionog kredita, nego da se potraži jedno pravilnije rešenje. Štaviše, i ako se stane na stanovište, da bi nove pogone trebalo amortizovati 100%, onda bi bar realizaciju trebalo prilagoditi tako, da bi se dobila veća elastičnost pri investiranju novih pogona.

Za rešenje toga pitanja postoje različita gledišta. U nacrtu društvenog plana za 1955. godinu predlaže se, da se zadrži uplata pune amortizacije za zamenu, a da se napusti savezno određivanje stopa za investiciono održavanje, usled nejednakosti koja se stvara između novih i starih pogona. U tom slučaju ovu bi stopu verovatno određivali organi komune ili bi troškove amortizacionog održavanja trebalo tretirati kao normalni rashod proste reprodukcije t. j. da idu na teret tekuće proizvodnje. Stopa za investiciono održavanje u mlekarama iznosi oko 2—2,5% odnosno duplo manje od stope za zamenu. Prema tome,

ukoliko bi se i usvojio ovaj predlog, on ne bi predstavljao konačno rešenje, jer bi za nove pogone i sama stopa za zamenu predstavljala znatno finansijske opterećenje. Stoga bi mlekarskim pogonima bolje odgovarao sistem amortizacije samo jednog dela vrednosti osnovnih sredstava. Na primer:

amortizacija zgrada	40%
uređaja mašina i ostale opreme	50%
neodvojive ambalaže	80%
transportnih sredstava	20%

Ovo bi smanjenje trebalo usvojiti iz sledećih razloga:

1) Mašine i uređaji koji se danas upotrebljavaju u mlekarstvu imaju prilično visoke cene. Poznato je, da je njihova proizvodnja u domaćoj industriji organizovana više na prototipskoj i pojedinačnoj proizvodnji, nego na serijskoj proizvodnji. Takođe i same pripreme oko izrade tehničkih dokumentacija za proizvodnju mašina na bazi pojedinačne proizvodnje koštaju vrlo mnogo.

2) Produktivnost rada u mlekarstvu je prilično niska, što dolazi kao posledica slabe stručnosti mlekarskog kadra. Otuda i vek trajanja — korišćenja mašina znatno je niži od normalnog trajanja.

3) Na kraju zbog opšteg porasta proizvodnih snaga može se računati, da će doći do pojeftinjenja osnovnih sredstava u odnosu na današnje cene.

U nacrtu društvenog plana predlaže se, da bi trebalo zadržati postojeći princip jedinstvenih amortizacionih stopa i za nove pogone koji se finansiraju preko banke. Međutim, po našem mišljenju, trebalo bi usvojiti diferencijaciju stopa prema stepenu zaduženja i opterećenosti osnovnih sredstava. Otuda bi i za nove mlekarske pogone trebalo predvideti onu olakšicu koja se predlaže za industriju duvana. Navodno, da se uplate na ime amortizacije vrše u granicama stvarno korišćenih kapaciteta.

Što se tiče sistema kratkoročnog kreditiranja, koji se zasniva na deobi obrtnih sredstava na stalna i dopunska i na dobivanju kredita putem konkursa po principu granične kamatne stope, trebalo bi i na mlekare primeniti izmene, koje se predlažu u nacrtu novog društvenog plana. Sama činjenica da kredit dobivaju ona preduzeća koja su ponudila veću ili graničnu kamatnu stopu, dok sva ostala otpadaju, goni nove pogone pošto poto da ponude i veću kamatu, samo da bi osigurale potrebne kredite, kako bi se uložene investicije pustile u pogon. Tim pre, što računi rentabiliteta svakog zajmotražioca nisu posebno ispitivani i što ponuđena kamata nije dokaz rentabilnosti, a kamoli granična kamatna stopa. Svakako, ovaj sistem kreditiranja izmeniće se u novom društvenom planu. Te bi se izmene sastojale u tome, što bi kamata na kredite za stalna obrtna sredstva bila jedinstvena, dok bi se za dopunska obrtna sredstva išlo na konkurs kao i dosad.

U pogledu kamate na osnovna sredstva, kao društveni doprinos, ne predlažu se bitne izmene. Ukoliko bi postojeće diferenciranje u odnosu na mlekare i ostale pogone bilo zadržano, to bi potpuno odgovaralo i novim pogonima u pogledu njihovog rentabilnog poslovanja.

Na kraju bi se osvrnuli i na pitanje anuiteta. U nacrtu društvenog plana za 1955. god. ne predviđaju se nikakove izmene u samom sistemu dugoročnog kreditiranja. Postoje samo predlozi da se anuiteti kod preduzeća obračunavaju

pre oporezivanja, kako bi se omogućilo da se proizvodnja usmerava ka proširenoj reprodukciji.

Ukoliko bi se ova izmena prihvatila, imala bi veliki uticaj na rentabilnost novih pogona. U našem slučaju anuitet na visinu zajma od 200 mil. din. smanjio bi iznos po litri mleka od 6.20 na 3.10 din.

Svakako, ovo još uvek ne znači da će svi pogoni, koji su u toku izgradnje ili će se izgraditi pod ovim uslovima, biti ekonomski opravdani i njihovo ulaganje investicija rentabilno, pa makar se i sve predložene izmene u nacrtu društvenog plana za 1955 god. prihvatile u celini. Otuda ekonomska opravdanost mlekerskih pogona i njihova rentabilnost zavisice još od čitavog niza činjenica koje se moraju uzeti u obzir prilikom razrade elaborata za novu gradnju.

(Nastavit će se)

Jože Štular, Ljubljana

PRIGODOM OTVORENJA NOVE TVORNICI MLIJEČNOG PRAŠKA U MURSKOJ SOBOTI

Nova tvornica mliječnog praška u Murškoj Soboti uključena je u program izgradnje mljekare u akciji UNICEF-a (Međunarodnog dječjeg fonda), koji je odobrio nabavu uvozne opreme u iznosu od 110.000 \$. Bila je projektirana kao sirana za 20.000 lit mlijeka na dan, a počela se graditi god. 1947. Radi nestašice kredita za opremu zgrada ostala je neiskorištena do god. 1952., kad je sporazumno između UNICEF-a i predstavnika naše narodne vlasti odlučeno, da se preuredi u tvornicu mliječnog praška. Zato je trebalo učiniti znatne promjene i dopune s obzirom na prije planirani tehnološki proces i prema novom tehnološkom procesu adaptirati glavni objekt i pomoćne zgrade.

Nova mljekara lako će moći prerađivati 30.000 lit mlijeka na dan. Sve njezine prostorije bit će maksimalno iskorištene. S obzirom na štednju uprava mljekare bit će privremeno smještena u pogonskoj zgradi. Kasnije, kad se preseli uprava u posebnu upravnu zgradu, moći će se povećati predviđeni kapacitet.

Zadaci nove mljekare uglavnom jesu:

1. Sabirati mlijeko na užem i širem otkupnom području kotara Murska Sobota i Ljutomer, pasterizirati ga i prerađivati u mliječni prašak.

2. Za niske proizvodnje, kad je nestašica mlijeka u velikim potrošačkim središtima, naročito u Mariboru, pasterizirano mlijeko dopreмати u kantama ili cisternama za potrebe potrošača.

3. Višak mlijeka nakon podmirenja kapaciteta tvornice za proizvodnju mliječnog praška prerađiti u maslac i sir. Budući da će tvornica do polovice svog kapaciteta proizvoditi mliječni prašak iz djelomično ili potpuno obranog mlijeka, bit će redovna proizvodnja maslaca jedna od važnih zadaća nove mljekare.

4. Dođe li do zastoja proizvodnje mliječnog praška i sira, moći će se preradba preorijentirati u maslac i kazein. Mlijeko, koje po svojoj kvaliteti ne bi odgovaralo za proizvodnju mliječnog praška ili za kakav drugi proizvod, pre-